

VISEGRAD JOURNAL

ON HUMAN RIGHTS

Nº 1, 2021

Editorial board

Slovak Republic

Prof. JUDr. Jan Svak, DrSc.
Doc. JUDr. Julius Kovach, CSc.
JUDr. Ivan Ikrényi, PhD., F.I.I.
JUDr. Denisa Soukenikova, PhD.
JUDr. Ivan Roháč, LL.M., MBA, PhD.
JUDr. Martina Reřichová, PhD.
Prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc.
Prof. JUDr. Pavel Hollander, DrSc.
Prof. PhDr. JUDr. Milos Vecera, CSc.
Prof. JUDr. Jan Hurdik, DrSc.
JUDr. Alexandra Sestrienková
JUDr. Lukáš Cisko, Ph.D.
JUDr. Ivana Shoshková, PhD.
JUDr. Jozef Beňo, PhD.

Czech Republic

JUDr. Petr Poledník
Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.
JUDr. Zdenka Papoušková, Ph.D.
Doc. JUDr. Blanka Vítová, LL.M., Ph.D.
Doc. et doc. JUDr. Naděžda Shishková, Ph.D.
Prof. JUDr. Michal Skrejek, DrSc.
Prof. JUDr. Jan Hurdik, DrSc.

Ukraine

Prof. JUDr. Yaroslav Lazur, DrSc.
Prof. JUDr. Dmytry Byelov, DrSc.
Prof. JUDr. Yuriy Bysaha, DrSc.
JUDr. Myroslava Hromovchuk, CSc.
Prof. JUDr. Oleksandr Roháč, DrSc.
Prof. JUDr. Viktor Zaborovskyy, DrSc.
Prof. JUDr. Ludmila Deshko, DrSc.

Romania

Assoc.prof. Daniel Berlinger, PhD.
Lect.univ.dr. Ioan Liviu Taut.
Prof. JUDr. Ivan Horka, PhD.

Poland

Prof. JUDr. Piotr Stanisł
Ph.D. Katarzyna Szwed

Ph.D. Marta Kolodziejczyk
Ph.D. Justyna Ciechanowska
Dr. Jarosław Storzynski
Dr. Grzegorz Maroń
Prof. dr hab. Janush Nichyporuk

Russian Federation

Prof. JUDr. Oleksandr Sevrakov, DrSc.
JUDr. Helena Shekk, PhD.

Moldova

Prof. JUDr. Valeriu Bujor
Prof. JUDr. Valeriu Čerba

Macedonia

Assoc. prof Zoran Filipovski, PhD.

Croatia

Prof. JUDr. Budislav Vukas jr., DrSc.

Hungary

Dr. Tímea Barzó
Dr. Varga Norbert
Dr. habil Csilla Csak, PhD
Dr. Erika Varadi-Csema, PhD, LL.M

Kazakhstan

Prof. JUDr. Kazbek Ukanov, DrSc.

Litva

Prof. JUDr. Arvid Struzhunas, DrSc.

Latvia

Doc. JUDr. Janis Grasis

Austria

Prof. JUDr. Bernd Wieser, DrSc.

Estonia

Prof. Tanel Kerikmäe
Dr Archil Chochia
LLM Madis Ernits

www.vjhr-journal.sk

Registered number: EV 5051/14

Publisher:

PANEURÓPSKA
VYSOKÁ ŠKOLA

Pan-European University
Faculty of Law Tomášikova,
10 Bratislava

Uzhhorod National
University
Faculty of Law
Kapitul'na, 26 Uzhhorod

Public organization
„LEX PRO OMNES”
Mierová, 2529 Humenné

Public organization
„Association of International
Educational and Scientific
Cooperation”
Kapitul'na, 26 Uzhhorod

Contents

▀ The relationship between the terms «intellectual activity», «creative activity», «intellectual creative activity»: doctrinal approaches	10
<i>Співвідношення термінів «інтелектуальна діяльність», «творча діяльність», «інтелектуальна творча діяльність»: доктринальні підходи</i>	
<i>A. Uvarov</i>	
▀ The national academy of sciences of Ukraine in the system of science management: features of administrative and legal status.....	16
<i>Національна академія наук України в системі управління наукою: особливості адміністративно-правового статусу.</i>	
<i>Aisel Khalilova</i>	
▀ Freedom of thought and speech in the professional activity of journalists: the practice of the European court of human rights	21
<i>Свобода думки і слова у професійній діяльності журналістів: практика ЄСПЛ</i>	
<i>Alexander Dovgan</i>	
▀ Non-acceptance of the inheritance and refusal of the main heir from the inheritance	29
<i>Неприйняття спадщини та відмова основного спадкоємця від спадщини</i>	
<i>Alina Goncharova</i>	
▀ Features of legal regulation of use of water facilities in ecotourism in Ukraine	33
<i>Alona Zhuryna</i>	
▀ Current issues of establishment and legal regulation of cryptovolute in Ukraine.....	38
<i>Актуальні питання становлення та правового регулювання криптовалюти в Україні</i>	
<i>Alyona Nakonechna</i>	
▀ Priorities of Ukraine's national policy in the field of international cybersecurity	48
<i>Пріоритети національної політики України у сфері забезпечення міжнародної кібербезпеки</i>	
<i>Anatolii Tarasyuk</i>	
▀ The employee's labor function in agreements on remote and home-based work	53
<i>Трудова функція працівника у договорах про дистанційну та надомну роботу</i>	
<i>Anna Dihtiarenko</i>	
▀ Movement of goods by individuals across the customs border of Ukraine: essence and concept	58
<i>Переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України: сутність та поняття</i>	
<i>Anna Nima</i>	
▀ Structure of the mechanism for ensuring human rights in the activities of the ministry of internal affairs of Ukraine	63
<i>Структура механізму забезпечення прав людини в діяльності МВС України</i>	
<i>D. Gladchuk</i>	
▀ Institute of mutual responsibility of the person and the state as the constitutional value for Ukrainian legal statehood formation	68
<i>Інститут взаємної відповідальності людини та держави як конституційна цінність для формування української правової державності</i>	
<i>Dmitro Ruden</i>	

► The place of legal norms in administrative and legal support of interaction of the state border service of Ukraine with other law enforcement authorities <i>Місце норм права в адміністративно-правовому забезпеченні взаємодії державної прикордонної служби України з іншими правоохоронними органами</i> <i>I. Baidyuk</i>	74
► The right of agribusiness entities to export grain from Ukraine: features of implementation..... <i>Право суб'єктів агробізнесу на експорт зерна з України: особливості реалізації</i> <i>Igor Iakubovych</i>	80
► The need to improve criminal and legal security of journalists..... <i>Потреба в удосконаленні кримінально правового забезпечення охорони журналістів</i> <i>Ihor Mytrofanov, Lyudmila Datsenko</i>	85
► Administrative legal means of crime prevention in the banking sector..... <i>Адміністративно правові засоби профілактика правопорушень у банківській сфері</i> <i>Iryna Komarnytska</i>	91
► Circumstances to be clarified during the investigation of a threat or violence against a person's defense counsel or representative in connection with legal aid activities..... <i>Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування погрози або насильства щодо захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги</i> <i>Ivan Klechanovskiy</i>	97
► About the difference between certification and certification of educators..... <i>Про відмінність атестації від сертифікації працівників освіти</i> <i>Kateryna Hryb</i>	102
► The quality of the law as a criterion for the effectiveness of legislative activity..... <i>Якість закону, як критерій ефективності законодавчої діяльності</i> <i>Kyrylo Serhieiev</i>	107
► The right to donate blood and its components in Ukraine <i>Право на донорство крові та її компонентів в Україні</i> <i>Larisa Vasilchuk</i>	112
► Determination of the expedience of the use of business games in the education of students of higher education institutions, including – future police staff..... <i>Визначення доцільності використання ділових ігор у навчанні студентів ЗВО, в тому числі – майбутніх поліцейських</i> <i>Larysa Nalyvaiko, Larysa Martseniuk</i>	118
► Constitutional and legal enforcement of the decisions of the European court of human rights in France <i>Конституційно-правове забезпечення виконання рішень Європейського суду з прав людини у Франції</i> <i>M. Darmin</i>	127
► Somatic rights: international aspects..... <i>M. Gromovchuk</i>	132

Determination of the expedience of the use of business games in the education of students of higher education institutions, including – future police staff

Визначення доцільності використання ділових ігор у навчанні студентів ЗВО, в тому числі – майбутніх поліцейських

Larysa Nalyvaiko, Larysa Martseniuk

Key words:

business game, interactive forms of training, progressive forms of training, metaphorical games in training, training of future police officers

Ключові слова:

ділова гра, інтерактивні форми навчання, прогресивні форми навчання, метафоричні ігри в навчанні, навчання майбутніх поліцейських

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В процесі навчання засвоюється 10% прочитаного, 30% побаченого, 50% побаченого та почутого, 70% сказаного, 90% сказаного та зробленого. Численні психологічні і психофізіологічні дослідження вказують на те, що люди краще пам'ятають ту інформацію, яка має емоційне забарвлення.

Успішне засвоєння студентами навчального матеріалу залежить не тільки від особистих характеристик кожного студента, але й від якості подачі матеріалу викладачем. На наш погляд, найбільш ефективним засобом організації навчання студентів є поєднання традиційних видів викладення навчального матеріалу з діловими або метафоричними або рольовими іграми тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. О. Хоменко характеризує навчальну ділову гру як змодельовану та педагогічно організовану навчально-пізнавальну, науково-дослідну, професійно-виробничу діяльність, що забезпечує формування соціального та професійного досвіду особистості¹.

Ділова гра – це моделювання реальної діяльності у спеціально створеній проблемній ситуації. Така гра є «засобом і методом підготовки та адаптації до трудової діяльності та соціальних контактів», методом активного навчання, який сприяє досягненню конкретних завдань, структуруванню системи ділових стосунків учасників. Її конструктивними елементами є проектування реальності, конфліктність ситуації, активність учасників, відповідний психо-логічний клімат, міжособистісне та міжгрупове спілкування, розв'язання сформульованих на початку гри проблем, що в результаті формує умови для підвищення ефективності навчального процесу².

За переконанням І. Підласого, дидактична гра – це активна навчальна діяльність з імітаційного моделювання систем, явищ, процесів, які вивчаються. У ній головним видом діяльності є навчальна діяльність, яка вплітається в ігрову і набуває рис спільної ігрової навчальної діяльності³.

Ділова гра – це моделювання реальної діяльності у спеціально створеній проблемній ситуації. Вона є засобом і методом підготовки та адаптації до трудової діяльності і соціальних контактів, методом активного навчання, який сприяє досягненню конкретних завдань, структуруванню системи ділових стосунків учасників. Її конструктивні елементи – проектування реальності, активність учасників, відповідний психо-логічний клімат, міжособистісне та міжгрупове спілкування, вирішення сформульованих на початку гри проблем⁴.

¹ Хоменко О. О. Навчальні ділові ігри як засіб формування професійних умінь студентів технікумів і коледжів (на прикладі будівельних спеціальностей): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. К., 1994. – 34 с. – С. 9-10.

² Ділові ігри [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16850303/pedagogika/dilovi_igri.

³ Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: учеб. для студ. пед. вузов: [в 2 кн.] / И. П. Подласый. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 376 с.

⁴ Л. В. Маладика. Ділові ігри в процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін майбутніми фахівцями пожежної безпеки. Наукові записки. Серія: педагогіка. – 2014. – № 4. С. 42-48.

Ділова гра є комплексною, багатофункціональною дією, у межах якої сполучено декілька взаємопов'язаних видів діяльності: аналіз і пошук вирішення проблем, навчання, розвиток, дослідження, консультування, формування колективної взаємодії. Цей метод розкриває особистісний потенціал: кожен учасник може продіагностувати свої можливості поодиночі, а також і в спільній діяльності з іншими учасниками¹.

І. П. Підкасистий вважає, що дидактична гра – це така колективна, цілеспрямована навчальна діяльність, коли кожен учасник і команда в цілому об'єднані виконанням одного завдання і орієнтують свою поведінку на позитивний успішний результат².

Ю. Бабанський вважає, що ділові ігри, засновані на емоційно-моральних переживаннях, а також метод цікавих аналогій у підсумку є достатньо корисними для використання у навчальному процесі.

Ділова педагогічна гра – імітаційне моделювання процесів педагогічної дійсності та ігрове моделювання професійної діяльності задіяних у ній суб'єктів, що здійснюється в умовних ситуаціях і пов'язана з управлінням навчально-виховним процесом³.

М. Кларін дає опис розповсюджених у закордонній практиці: рольові навчальні ігри (ігри-драматизації, ігри-моделювання, ігри-ілюстрації, сполучення гри зі спрямованою дискусією), імітаційно-моделюючі ігри (ігри-вправи, ігри-ілюстрації, ігри з посиленням рольовим компонентом, зі спільним прийняттям рішень у складному соціальному контексті), ігри, що забезпечують комплексний аналіз природно-наукових і технічних проблем, і дискусій («круглий стіл», «засідання експертної групи», «форум», «симпозіум», «дебати»)⁴.

Важливим чинником підвищення рівня засвоєння знань є ідея активного впровадження в навчальний процес інтерактивних технологій. Інтерактивне навчання ґрунтується на педагогічній взаємодії з високим рівнем інтенсивності спілкування учасників, їхньої комунікації, обміну діяльностями, зміною та різноманітністю їх видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасниками своєї діяльності та взаємодії, що відбулася⁵. Це – різновид взаємонавчання, де і курсант, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами, які чітко розуміють, чим вони займаються, активно аналізують те, що знають, вміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання у вузі передбачає моделювання життєвих та виробничих ситуацій. При активному навчальному процесі всі учасники вступають в діалог, беруть активну участь у пізнавальному процесі, виконуючи при цьому творчі, пошукові, проблемні завдання в групі й ін.

Моделювання професійної діяльності в умовах дидактичних ігор, які є «навчальним полігоном» для відпрацьовування практичних умінь і навичок, надає змогу наперед, ще до безпосередньої практики в установах та організаціях, трансформувати отримані знання під час вивчення окремих дисциплін у системний комплекс професійних дій, з якими майбутніх фахівців може приступати до професійної діяльності, удосконалюватися, професійно зростати, а не навчатися азів професіоналізму методом спроб і помилок на реальному робочому місці⁶.

Вважається, що поєднання навчання та гри може бути основою *нової методології освіти*, завдяки якій «людина перестає бути каторжником, прикованим до парти», а Homo Ludens (людина граюча), що живе в кожному з нас, сприятиме відкриттю свого Я у змінюваному світі⁶.

Якщо проаналізувати закордонний досвід підготовки поліцейських на прикладі США, то можна сказати, що найбільш ефективним центром підготовки співробітників для федеральних правоохоронних органів є «Федеральний центр підготовки кадрів правоохоронних органів», в якому працюють півтисячі викладачів та який пропонує більш 300 різних навчальних курсів для правоохоронців⁷.

У поліцейських академіях США можна виділити три типи організації дисципліни:

- військова модель зумовлює наявність військової дисципліни, віддавання честі, участь у різних ритуалах; жорсткий режим дня; підконтрольність курсантів;
- квазівійськова модель передбачає використання ієрархічної організації, яка підтримує дисципліну за допомогою різних методів покарання та залякування у вигляді фізичних вправ та різних видів праці, з метою придушення волі.

¹ Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В. П. Беспалько. – М.: Просвещение, 1995. – 208 с.

² Підкасистий П. І. Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы / П. И. Подкасистый, Л. М. Фридман, М. Г. Гарунов. – М.: Пед. общество России, 1999. – С. 3–56.

³ Воронка М.І. Ділова гра як засіб підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Маргарита Іванівна Воронка. – Запоріжжя, 2007. – 276 с.

⁴ Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследований, игр, дискуссии : анализ зарубежного опыта / М. В. Кларин ; Междунар. ассоц. «Развивающее обучение». — М.; Рига : Пед. центр «Эксперимент», 1998. — 176 с.

⁵ І. М. Мельничук. Особливості застосування інтерактивних ігор у вищому навчальному закладі. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, № 4, 2010.

⁶ Кавтарадзе, Д. Н. Обучение и игра. Введение в активные методы обучения / Д. Н. Кавтарадзе. – М.: Моск. психолого-социальный ин-т; изд-во «Флинта», 1998. – 192 с.

⁷ Федоренко О. І. Особливості підготовки поліцейських кадрів у США. Вісник Національної академії оборони 5 (18) 2010. С.109-113.

- невійськова модель (найбільш популярна) є порівняно новою концепцією дисципліни та навчання, при цьому забезпечення дисципліни здійснюється виховними методами, що не мають карального характеру.

Навчальні програми спочатку розробляє група спеціалістів відповідної кафедри, а потім її затверджують на конференції за участю відповідних правоохоронних відомств. Доопрацьований проект проходить апробацію у процесі навчання порівняно невеликої групи курсантів, а потім вже стає чинним документом⁸.

Престижним вважається навчання у «Національній академії Федерального бюро розслідувань», яка охоплює 12 тисяч співробітників правоохоронних органів. Початкова підготовка агентів ФБР включає чотири блока професійного навчання: теоретичну, практичну (рольові ігри), вогневу та фізичну підготовку⁹.

Навчання здійснюється через сюжетно-рольові ігри. Саме досвід, що набувається в реальних ситуаціях, які моделюються в ході навчання, дозволяє курсантам усвідомити зв'язок між знаннями та вміннями, які необхідно сформулювати. Через рольове моделювання курсанти усвідомлюють вплив психологічних факторів на них самих та на ті ситуації, що можуть виникнути у майбутній професійній діяльності¹⁰.

Слід підкреслити, що підготовка не в змозі передбачити всіх аспектів професійних ситуацій. Тому американські правоохоронні органи приділяють підвищену увагу підготовці співробітників до дій працівника за його розсудом. Поліцейські академії укладають угоди з науково-дослідними приватними фірмами для розробки навчальних планів та удосконалення програм підготовки у поліцейських академіях. Результатом таких досліджень є звіт, який відображує перелік навчальних дисциплін та екскурсів із зазначенням годин за кожним з них, а також загальну кількість годин за весь курс навчання, із зазначенням знань, умінь та навичок, якими повинен оволодіти курсант з кожної навчальної дисципліни¹².

Як бачимо, американська система підготовки майбутніх поліцейських відрізняється прогресивністю та нестандартністю підходів до навчання.

Отже, на думку багатьох вітчизняних та іноземних науковців, застосування ділових ігор дозволяє значно інтенсифікувати навчальний процес, досягти належного засвоєння матеріалу усіма учасниками групи, вирішити різні виховні та розвиваючі завдання. Використання цього методу спонукає викладача до постійної творчості, самовдосконалення, професійного та особистого росту і розвитку. Ділові ігри в умовах швидкого зростання обсягу інформації, необхідності більш якісної обробки та засвоєння є найефективнішим засобом досягнення міцних, глибоких знань, навичок та вмінь. Вони не тільки озброюють студентів результатами наукового пізнання, а й формують самостійність, розвивають та вдосконалюють здібності до творчої діяльності¹¹.

Разом з тим, науковець О. Кошелєв слушно зауважує, що жоден метод, форма або засіб, у тому числі ділові ігри, не можуть претендувати на універсальність і будуть забезпечувати найбільший ефект тільки в оптимальному поєднанні з іншими методами, формами й засобами традиційного й активного навчання¹².

В межах Педагогічної майстерні, що проводилася з метою привернути увагу академічної спільноти до потреби підвищення якості викладання галузевих юридичних дисциплін у національних закладах вищої освіти, констатували, що потрібно звернути на особливу увагу на впровадженні у навчальний процес вирішення ситуаційних задач (справ/кейсів/казусів) та використанні інтерактивних та практико-орієнтованих методів викладання (зокрема, рольові ігри, як то: моделювання судових засідань, дебати, прес-конференції з юридичних питань тощо)¹³.

Для визначення ступеню використання ділових ігор у процесі навчання майбутніх правоохоронців було проведено анкетування 98 викладачів Харківського національного університету внутрішніх справ при викладанні правових дисциплін. Аналіз занять та анкетування дав такі результати: застосовувати ігрові форми у навчанні вважають необхідним і важливим – 41%; ігрові форми навчання вимагають спеціальної підготовки викладача – 37,6%; ігри сприяють активізації мислення, розвитку креативності – 35,7%; сприяють формуванню мотивації професійної діяльності – 26,6%; формують активність та самостійність у прийнятті рішень – 22,7%¹⁴.

⁸ Charles M. T. Police Training: Breaking all the Rules / M. T. Charles. – Champaign : Police Training Institute, 1999. – 345 p.

⁹ Джурканин Т. Д. Кадровое обеспечение полиции США: монографія Т. Д. Джурканин, А. В. Негодченко, В. А. Сергеевнин ; под ред. А. В. Негодченко. – Харьков : Изд-во Нац. ун-та внутр. дел ; Д. : Лира ЛТД, 2003. – 360 с.

¹⁰ Федоренко О. І. Особливості підготовки поліцейських кадрів у США. Вісник Національної академії оборони 5 (18) 2010. С.109-113.

¹¹ Очеретна Н. Д. Особливості застосування ділових ігор у процесі вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах. Збірник наукових праць. Випуск 14. С. 206-210.

¹² О. Кошелєв. Проведення ділових ігор при вивченні курсу «Основи наукових досліджень». Молодь і ринок, №11 (118), 2014. С. 44-48.

¹³ Новітні Методики Викладання Галузевих Юридичних Дисциплін: на шляху вдосконалення якості національної вищої освіти. URL: <https://law.chnu.edu.ua/novitni-metodyky-vykkladannia-haluzevykh-yurydychnykh-dystsyplin/>

¹⁴ Федоренко О. І. Використання ділових ігор при вивченні правових дисциплін у процесі підготовки майбутніх правоохоронців до професійної діяльності. Вісник Національного університету оборони України 4 (41) /2014. С. 129-134.

Метою статті є обґрунтування сутності ігор, що використовуються у навчанні, та визначення особливостей їх застосування у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Ділова гра, зазвичай, повинна імітувати той чи інший аспект цілеспрямованої людської діяльності, при цьому учасники гри отримують різноманітні ролі, а викладач, який є ведучим ділової гри, чітко викладає правила гри. За результатами проведення гри доцільно зробити висновки, та перенести набуті знання в процесі гри у сферу навчальної діяльності.

Проблемність змісту гри передбачає, що у предметний матеріал гри закладають навчальні проблеми, побудовані у вигляді системи ігрових завдань, які містять певний тип протиріч, що неодмінно потребують вирішення в ході гри.

Сумісна діяльність в ході гри базується на імітації фахових функцій через рольову взаємодію. Такий підхід вимагає від розробника вибору і характеристики ролей, визначення їх повноважень, інтересів і засобів діяльності. При цьому виявляються і моделюються найбільш характерні види професійної взаємодії осіб. Інтерактивність навчання набуває важливого значення, що зумовлено необхідністю практичного вирішення проблеми активності учасників процесу: провідна роль у вирішенні цієї проблеми, окрім дидактичних засобів навчання, належить використанню ефективних форм педагогічного спілкування, які спрямовані на створення комфортної, стимулюючої атмосфери.

Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії вимагає запроваджувати у навчання новітні методики викладання¹.

Надзвичайно високу ефективність викладання юридичних дисциплін забезпечує застосування на заняттях:

1) *кейс-методу*, в основу якого покладено принцип прецеденту. Цінність цього методу полягає у його прикладній спрямованості, коли студент навчається приймати професійні рішення ще в навчальній аудиторії. Аналіз конкретних ситуацій, їх обговорення, ознайомлення з різними підходами до вирішення проблеми, пошук необхідної інформації, — усе ці види робіт допомагають сформувати важливі для представників юридичної професії практичні вміння й навички: комплексного підходу до аналізу й оцінки фактів, логічного та причинно-наслідкового стилю мислення, правильного прийняття рішення. Так, спочатку пропонується студентам попередньо опрацювати необхідний теоретичний матеріал з певної проблеми, потім конкретні приклади казусів, які слід розібрати із студентами в аудиторії;

2) *ділових (рольових) ігор* (студенти перебувають у ролі законодавця, експерта, юрисконсульта, нотаріуса, клієнта, судді, прокурора, адвоката, слідчого). Наприклад, це може бути судовий розгляд цивільної чи сімейної справи. Основні компоненти підготовки і проведення гри: створення фабули (конкретна життєва або наближена до такої ситуація); опрацювання фабули; робота з нормативними документами; розподіл ролей; складання документів, наприклад позовної або іншої заяви; збір матеріалів судової справи; перевірка виконання законів; дії учасників гри; аналіз та підведення підсумків. Щодо можливих ролей у ділових іграх, то перелік її учасників визначається залежно від її характеру, змісту і призначення. Студенти-правники можуть виконувати ролі не лише учасників судового засідання, але й державних службовців, керівників різного рівня, депутатів, експертів, працівників правоохоронних органів та ін. Гра посилює мотивацію студентів до навчання, оскільки дозволяє наочно побачити або відчувати прогалини у знаннях (своїх та інших дійових осіб);

Метод цей доцільно використовувати у процесі викладання багатьох фахових дисциплін. Наприклад, це може бути розгляд трудового спору в комісії з трудових спорів у курсі («Трудове право»); обговорення законопроекту (у різних курсах: від «Конституційного права України» до «Мови права» та «Юридичної техніки»); обговорення на спільному засіданні питання про створення спільного україно-німецького підприємства з переробки ядерних відходів («Міжнародне право», «Міжнародне екологічне право»); обговорення стану виконання екологічного законодавства на службовому засіданні обласної прокуратури («Екологічне право», «Прокурорський нагляд»); обговорення стану дотримання земельного законодавства на засіданні колегії обласної прокуратури («Земельне право», «Прокурорський нагляд»)².

Наприклад, на практичному занятті з навчальної дисципліни «Кримінальне право» особлива частина за розділом «Злочини проти здоров'я» можна використати таку ділову гру «Гра з петардою». Ролі: підлітки-однокласники (4 чол.), один з них - постраждалий підліток, «підлітки-хулігани» (2 чол.), мати постраждалого підлітка, матері «підлітків-хуліганів», працівники міліції. Підлітки-однокласники повертались після уроків зі школи. Позаду них йшли ще два підлітка, які грались з петардами, підпалюючи та кидаючи їх поперед себе. Один з чотирьох підлітків трохи відстав від своїх товаришів, й одна з петард залетіла йому в капюшон та ви-

¹ Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fair.org.ua/content/library_doc/Legal_Education_Reform_Concept_09_09_2016

² Артикуца Н. В. Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті. 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2424/?sequence=1>

бухнула. Хлопець дуже злякався і побіг додому. Ввечері йому стало зле, сильно боліла голова, шуміло у вухах, знизився слух. Мати викликала швидку і підлітка доставили у лікарню. Лікарі поставили діагноз: «Пошкодження м'яких тканин потиличної частини голови, контузія середнього ступеню тяжкості». Хлопець розповів матері й лікарям, що саме відбулось. Підлітка залишили на стаціонарне лікування. Мати постраждалого підлітка звернулась до міліції щодо притягнення до відповідальності винних. Група курсантів розбивається на менші групи відповідно до ролей. Кожна з груп демонструє і пояснює свій варіант розвитку подій.

При вивченні теми «Корисливі злочини, пов'язані з незаконним обертанням чужого майна на користь винного або інших осіб» за розділом «Злочини проти власності» можливо провести ділову гру «Грабіжники». Ролі: підлітки (2 чол.), літня жінка-пенсіонерка, працівники міліції (2 чол.) Пенсіонерка звернулась із заявою до районного відділу міліції про те, що увечері попереднього дня, коли вона заходила у свою квартиру, на неї напали двоє хлопців-підлітків. Погрожуючи пістолетом, вони вимагали гроші. Було досить темно, але вона роздивилась їх і запам'ятала. Пенсіонерка дала словесний портрет. Підозрюваних підлітків знайшли. Розробити варіанти поведінки міліціонерів у роботі з підлітками у двох ситуаціях: а) пістолет у підлітків був несправжнім, а іграшковим; б) пістолет був справжнім. Група курсантів розбивається на групи відповідно до ролей. Підготовка до гри – 10 хвилин. Кожна з груп аргументує власну позицію щодо розвитку подій.

Можна запропонувати студентам провести засідання комісії у справах неповнолітніх та захистові їхніх прав можна в курсах «Ювенальна юстиція» «Адміністративне право», «Правоохоронні органи»).

Щодо процесуальних дисциплін, то підготувати студентів до судової практики краще під час проведення рольової гри «Судовий процес». Це може бути розгляд цивільної справи у районному суді («Цивільне процесуальне право», «Сімейне право», «Судова риторика»); розгляд позовної заяви в арбітражному суді («Арбітражне процесуальне право»); попереднє слухання або розгляд кримінальної справи (у суді першої інстанції; касаційної інстанції тощо) («Кримінально-процесуальне право», «Кримінальне право»; «Судова риторика»).

Основні компоненти підготовки і проведення гри: створення фабули (конкретна життєва або наближена до такої ситуація); опрацювання фабули; робота з нормативними документами; розподіл ролей; складання документів, наприклад позовної або іншої заяви; збір матеріалів судової справи; перевірка виконання законів; дії учасників гри; аналіз та підведення підсумків. Студенти-правники можуть виконувати ролі не лише учасників судового засідання, але й державних службовців, керівників різного рівня, депутатів, експертів, працівників правоохоронних органів та ін. Гра посилює мотивацію студентів до навчання, оскільки дозволяє наочно побачити або відчути прогалини у знаннях (своїх та інших дійових осіб). Бажано призначати спеціальних аналітиків-експертів, які спостерігають за перебігом гри та надають їй всебічну оцінку;

3) *проблемно-пошуковий метод* може застосовуватися як для лекційних та практичних занять з цивільного і сімейного права (передбачає створення певної проблемної ситуації, організації колективного пошуку оптимального варіанта розв'язання проблеми);

4) *моделювання* – метод дослідження будь-яких об'єктів та явищ на їхніх аналогах (моделях) з метою вивчення їхніх характеристик, прогнозування дій і наслідків, пошуку оптимального варіанта тощо (наприклад, виявлення схем правомірної або неправомірної поведінки, особистості правопорушника, прогнозування наслідків і навіть моделювання характеру навчальних дій викладача та студентів);

5) *«мозковий штурм»* доцільно застосовувати на самому початку розв'язання проблеми або якщо цей процес зайшов у глухий кут. Проблема формулюється у формі запитання. На першому етапі учасники генерують свої ідеї та пропозиції. Наприклад: Які докази можуть бути зібрані у цій справі? До яких наслідків може призвести договір дарування? Усі пропозиції фіксуються (на дошці). На другому етапі відбувається активне обговорення, здійснюється класифікація та відбір найбільш перспективних пропозицій.

6) *метод проектів* передбачає моніторинг, аналітичний огляд, огляд матеріалів судової практики, здійснення правової або судової експертизи, випуск збірника документів, підготовка рольової гри, організація дискусії, судових дебатів та їх відеозапис тощо;

7) *метод «Сократівського діалогу»* використовується для формування у студентів вміння грамотно ставити запитання, спрямовувати діалог, складати його алгоритм, передбачати можливі варіанти відповідей і заздалегідь готувати варіанти наступних ланцюжків запитань. Спочатку формулюється дискусійне запитання, яке передбачає протилежні відповіді. Наприклад: Ви за чи проти професійної етики адвокатів? Відповідаючи на запитання, студенти навчаються добирати і висловлювати слушні аргументи на захист своєї позиції перед однокурсниками та викладачем;

8) *метод інтерв'ю* – допоміжний метод для формування і відпрацювання практичних навичок спілкування майбутнього правника з клієнтом, який найчастіше реалізується у формі бесіди. Під час навчального інтерв'ю консультант-правник вчиться ставити запитання клієнтові, фіксує відповіді на свої, як правило, заздалегідь підготовлені запитання, формулює ситуаційні запитання³.

³ Шевчук Т.М. Запровадження активних методів навчання при викладанні юридичних дисциплін у ВНЗ. С. 86-88.

9) *PRES-формула* (від англ. Position–Reason–Explanation or Example–Summary). Метод навчання, спрямований на розвиток і закріплення навичок аргументування, обґрунтування й захисту власної позиції у дискусії, діалозі, під час ділових зустрічей. У цій формулі запрограмований алгоритм логічно послідовних дій: Позиція (думка) – обґрунтування — приклад — висновок (наслідок). Метод формує навички ефективної професійної комунікації, передусім вміння коротко виступити (1-2 хв.) з 4 речень, коли час на дискусію обмежений. Пропонуються типові моделі висловлювань:

Позиція (у чому полягає ваша точка зору) – я вважаю, що...

Обґрунтування – тому, що...; через те, що....

Приклад – наприклад,

Наслідок – ось чому...

10) «Дерево рішень» - простий практичний спосіб зважити переваги і недоліки різних варіантів дій, рішень тощо. Плюси і мінуси фіксуються у спеціальних таблицях.

На наш погляд, при викладанні юридичних дисциплін у навчальному процесі ефективно використовувати: дискусії із запрошенням фахівців (суддів, адвокатів, нотаріусів, представників Національної поліції, юстиції тощо); публічні виступи на задану тему; тренування вміння реконструювати перебіг подій шляхом допиту очевидця; тлумачення та коментування правових норм, подій тощо.

Високопродуктивною є також форма роботи, що ґрунтується на синтезі аудиторної та поза-аудиторної роботи. В Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ це – Юридична клініка «Істина», практику в якій успішно проходять студенти-майбутні правники.

За час функціонування Юридичної клініки «Істина» здійснено:

1) *Надання безоплатної правової допомоги здобувачами вищої освіти (студентами та курсантами) у юридичній клініці:*

- понад 700 здобувачів вищої освіти отримали практичні навички консультування та надання правової допомоги;
- понад 1000 громадян отримали правову допомогу та консультації;
- виїзні консультації студентів (курсантів)-клініцистів у громадській приймальні Південно-східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції та Центрах надання безоплатної вторинної допомоги м. Дніпро та Дніпропетровської області;
- підготовка правороз'яснювальних матеріалів та юридичних консультацій у друкованих засобах масової інформації;

2) *Участь у заходах із інтерв'ювання та знання права:*

- понад 150 конкурсах та різноманітних заходах, а саме у щорічній Національній Олімпіаді юридичних клінік України з консультування клієнтів англійською мовою; Всеукраїнському правовому ВІП-турнірі серед студентів юридичних факультетів закладів вищої освіти України; Проєкті «Консультації юридичних клінік для споживачів фінансових послуг»; щорічних З'їздах та школах Асоціації юридичних клінік України; І Всеукраїнському форумі «Право&Свідомість»; Турнірі з консультування з фінансових питань, Муткортах та вебінарах Правокатора тощо.

3) *Співпраця з органами публічної влади, міжнародними організаціями (партнерами) та громадськими об'єднаннями:*

- проведено зі студентами-консультантами понад 270 семінарів, тренінгів та практичних занять практичними працівниками (суддями, адвокатами, нотаріусами, поліцейськими);
- студенти (курсанти)-консультанти беруть участь у судових засіданнях Дніпропетровського окружного адміністративного суду та Третього апеляційного адміністративного суду.

4) *Правопросвітницька діяльність юридичної клініки:*

- виступи та інтерв'ю у засобах масової інформації з правових питань;
- проведення семінарів-дискусій для учнів старших класів загальноосвітніх шкіл;
- функціонує кіноклуб, де здійснюється перегляд художніх та документальних фільмів на правову тематику;
- розробка та поширення буклетів, листівки з різних правових питань;
- участь студентів (курсантів)-клініцистів у консультуванні клієнтів у роботі call-центру (понад 200 громадян отримали правову та психологічну допомогу).

5) *Наукова діяльність:*

- започатковано проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безоплатна правова допомога в Україні: шляхи подальшого розвитку та модернізації»;
- студентами-клініцистами опубліковано 28 наукових статей та майже 400 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій на теренах України та закордоном;
- започатковано проведення спільно з правовим клубом «Правокатор» Міжрегіонального науково-практичного форуму «Актуальні питання взаємодії суб'єктів, які мають здійснювати заходи з реагування та профілактики на випадки насильства у закладах освіти».

Отже, серед ділових ігор залежно від їх функцій та цільової направленості виділяють: навчальні (тренінгові) ділові ігри; ділові ігри для вирішення практичних завдань (наприклад, пошуку оптимальних рішень

при інтенсифікації процесу навчання); проектні ділові ігри (вони потребують високого рівня компетентності їх учасників); пошукові ділові ігри (моделюються конкретні ситуації за принципом «що буде, якщо ...», це дозволяє прогнозувати різноманітні варіанти змін)¹.

Використання ігор у навчально-виховному процесі забезпечує максимальне емоційне та практичне залучення до конкретної сьогоденної ситуації, створює нові можливості у навчанні, забезпечує накопичення власного соціально-економічного досвіду, перетворює загальні знання в особистісно значущі, а також вимагає від учасників систематизованих і глибоких знань для застосування їх у подальшій самостійній професійній діяльності².

Методика проведення ділових ігор має різнобічний характер. Але в будь-якому разі ігри проводяться за певною моделлю, яка складається з таких етапів: підготовки учасників гри; вивчення ситуації, інструкцій, настанов та інших додаткових матеріалів; проведенні гри; аналізу, обговорення та оцінки результатів гри.

Етап підготовки учасників гри включає: визначення теми гри і опрацювання проблемної ситуації; формулювання основної мети гри і встановлення її правил; опрацювання конкретних завдань щодо визначення її форм; затвердження організації гри та форми її проведення; визначення посадових осіб, ролі яких будуть виконуватися під час гри; моделювання навчальної ситуації на основі заздалегідь опрацьованих матеріалів; видачі учасникам гри, експертам та іншим особам пакету документів і матеріалів, необхідних для вирішення дидактичної проблеми.

Метод «шести капелюхів» – це один з найефективніших прийомів з організації мислення, розроблений англійським письменником, психологом і фахівцем в області творчого мислення Едвардом де Бono³. Метод «шести капелюхів мислення» дозволяє розвинути гнучкість розуму, креативність, відмінно допомагає подолати творчу кризу і допомагає правильно прийняти рішення. Особливо добре він підходить для оцінки незвичайних та інноваційних ідей, коли важливо врахувати будь-яку думку і розглянути ситуацію під різними площинами. В основі методу Едварда де Бono знаходиться концепція паралельного мислення.

За методом шести капелюхів автор⁴ розробив ділову гру «Я створюю власний бізнес». Наприклад, можна навести етапи ділової гри «Створення власного бізнесу»: оголошення теми, мети і завдань ділової гри; знайомлення студентів із загальною концепцією «шести капелюхів мислення»; постановка проблеми ділової гри у вигляді життєвої ситуації. Пропонується ситуація: уявіть, що ви хочете створити власний бізнес. Для цього ви заощадили певну суму і вам потрібно вирішити чи вкласти її у розвиток бізнесу чи відкрити депозит у банку. Вам слід довести за методом «шести капелюхів», що обраний вами вид підприємницької діяльності найпривабливіший. Студенти поділяються на групи, кожна з яких отримує капелюх певного кольору. Далі кожна група обговорює обрану позицію, залежно від кольору капелюха. Група «білих капелюхів» розглядає всі наявні факти, цифри, статистичні дані щодо варіантів запропонованих умовою гри; група «чорних капелюхів» – всі наявні дані обговорює з негативного боку. Власники «жовтого капелюха» знаходять всі позитивні моменти ситуації. Розглянувши питання з усіх боків, слово надається групі з «зеленими капелюхами», креативній стороні, яка спробує знайти щось нове, вийшовши за рамки наявних пропозицій. Підведення підсумків проведеної гри здійснюється за принципом віддання переваги не тій групі, що обрала найкращий з варіантів, а тій, яка була найуспішнішою в полеміці.

На власному досвіді автори цієї статті доволі часто застосовують ігрові методи навчання. При чому варто відзначити, що студенти однаково позитивно сприймають як метафоричні, так і ділові ігри, а також прості п'ятихвилинні розминки. Підняти настрій в аудиторії допомагає проста гра: викладач включає таймер та просить студентів якнайшвидше підкинути вгору предмет (наприклад, капелюх або м'яч) та при цьому назвати своє ім'я та передати цей предмет наступному студенту. Після першої спроби викладач просить студентів прискоритися і вже друга спроба виходить значно успішніше. Але тут викладач дає завдання студентам: зробити теж саме за 1 секунду! Кмітливі студенти встануть, зроблять коло, візьмуться за руки, одночасно підкинуть відповідний предмет вгору та гучно промовлять своє ім'я. Завдання виконане, студенти задоволені, спостерігається емоційний підйом, вони готові далі працювати над теоретичним матеріалом.

Ще одним прикладом можна навести гру «Літаки, човники». На неї доведеться витрати близько 20 хвилин, але висновки стануть корисними для студентів, не варто шкодувати за втраченим часом. Сутність гри наступна. Викладач поділяє велику групу студентів на декілька груп по 3-5 осіб. Видає кожній команді паперовий літак або човен або квітку або інший виріб з паперу та просить команду написати інструкцію для

¹ Бельчиков Я. М., Бирштейн М. М. Деловые игры / Я. М. Бельчиков, М. М. Бирштейн. – Рига: Авотс, 1989. – 304 с.

² Н. Ю. Олійник. Наукові записки. – Випуск 78 – Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – Кіровоград: РВВ КПДУ ім. В. Винниченка, 2015. – Частина 2. – С. 70-75.

³ Метод «шести капелюхів мислення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://valyakodola.com.ua/publ/metodichna_palitra/metodichna_palitra/metod_quot_shist_kapeljukhiv_mislennja_quot/17-1-0-946.

⁴ Сіренко Ю.І. Застосування ділової гри як інноваційного методу навчання студентів економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск №5. С. 594-597.

виготовлення цього предмету для іншої команди, при цьому не вказуючи конкретно назву предмета та не малюючи його. Як виявилось, студентам доволі складно висловити свої думки, писати стило і коротко і зрозуміло той чи інший виріб, виникають труднощі при необхідності написання тих чи інших вказівок для іншої команди. Через 10-15 хвилин команди обмінюються інструкціями та намагаються виготовити виріб за вказівкою паралельної команди. Виграє та команда, чия інструкція була більш точною та зрозумілою. Висновок: завжди пишіть будь-які документи в подальшому житті, реферати, курсові, дипломні роботи у студентському житті таким чином, щоб вони були зрозумілі не тільки вам, а й іншим людям без додаткового пояснення.

Обмеженість статті не дозволяє детально описати й інші ігри, що розробили автори цієї статті, але можемо сказати, що навіть такі серйозні теми, як наприклад, ABC-аналіз можна вивчити за допомогою формування гардеробу молодій дівчині, що збирається на побачення, або вивчити принципи бухгалтерського обліку на прикладі властивостей характеру ідеального нареченого...

Засновані на власному досвіді спостереження показали, що зазвичай більшість студентів із задоволенням беруть участь у запропонованих викладачем ділових іграх. Між викладачем та студентом налагоджується більш тісний, позитивний взаємозв'язок, викладач з більшою зацікавленістю як до особистості відноситься до студентів, адже упродовж гри студенти проявляють себе з найкращої сторони, показуючи хист до вирішення змодельованих викладачем ситуацій. Крім того, за допомогою ділової гри посеред заняття вдається позбавитися емоційного напруження, розрядити обстановку, надати можливість студентам відпочити, переключитися з одного виду діяльності на інший, в результаті чого після проведення ділової гри концентрація студентів підвищується і знову досягає того рівня, що спостерігається на початку заняття.

У рамках оцінювання навчання, заснованого на іграх, науковці з Великобританії детально описали новий метод оцінювання того, як технологія впливає на навчання. Спираючись на теорії концепцій порогового рівня освіти, використовувався метод під назвою Tricky Topic. В оцінюванні були задіяні 116 нових набраних поліцейських у Великобританії, які брали участь у дослідженні вибіркового контролю. Метод Tricky Topic дозволив зрозуміти, як гра значно підвищила розуміння $p < .001$ (помірний розмір ефекту) порівняно з тренуванням віч-на-віч. Автори визначили підвищення мовчазного розуміння (наприклад, емпатію, увагу) після тренувань в іграх та зменшення мовчазного розуміння (наприклад, поваги) після тренувань віч-на-віч¹.

Висновки. Організація процесу вивчення теоретичного матеріалу у закладах вищої освіти з використанням ігрових ситуацій потребує професійної майстерності та кропіткої підготовчої роботи викладача, вироблення теоретичних і практичних умінь і навичок з конструювання гри.

Ділова гра передбачає більшу свободу дій студента, тому викладачу варто переглянути власні традиційні погляди на дисципліну в навчальній аудиторії. П'ятихвилинна гра не забере у лектора багато часу, а допоможе груп підняти настрій, підвищити рівень емоційності, а отже, й подальшому ефективному засвоєнню навчального матеріалу.

До переваг ділових ігор можна віднести: підвищення мотивації до навчання, посилення інтересу студентів до міжособистісної взаємодії, розкриття потенціалу студентів, вивчення норм поведінки, надання можливості студентам перенесення отриманих знань і досвіду діяльності з навчальної ситуації у реальну професійну діяльність в подальшому, сприяння появі у студентів нових ціннісних орієнтацій, підвищення активності усіх студентів, зниження тривожності учасників.

Перевагою ділових ігор є те, що вони не просто поєднують теорію і практику, сприяючи формуванню професійних знань і практичних умінь, а підвищують інтерес до предмета.

Безперечно, головною перевагою ігор є колективна форма роботи та створення доброзичливої атмосфери і ситуації успіху для студентів.

Анотація.

Автори наголошують, що успішне засвоєння студентами навчального матеріалу залежить не тільки від особистих характеристик кожного студента, але й від якості подачі матеріалу викладачем. Найбільш ефективним засобом організації навчання студентів є поєднання традиційних видів викладення навчального матеріалу з діловими або метафоричними або рольовими іграми тощо.

Наведено визначення та алгоритми проведення ділових ігор у навчальному процесі ЗВО. Проаналізовано досвід поліцейських академій США у цьому контексті.

Наведено власні приклади проведення ділових ігор впродовж навчального процесу. Визначено переваги проведення ділових ігор, а саме: підвищення мотивації до навчання, посилення інтересу студентів до міжособистісної взаємодії, розкриття потенціалу студентів, вивчення норм поведінки, надання можливо-

¹ A. Adams, J. Hart, I. Iacovides, S. Beaver, M. Oliveira, M. Magroudi. Co-created evaluation: Identifying how games support police learning. International Journal of Human-Computer Studies. Volume 132, 2019, p. 34-44. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1071581919300357>, <https://doi.org/10.1016/j.jhcs.2019.03.009>

сті студентів перенесення отриманих знань і досвіду діяльності з навчальної ситуації у реальну професійну діяльність в подальшому, сприяння появі у студентів нових ціннісних орієнтацій, підвищення активності усіх студентів, зниження тривожності учасників.

Summary.

The authors emphasizes that the successful assimilation of educational material by students depends not only on the personal characteristics of each student, but also on the quality of presentation of the material by the teacher. The most effective way to organize student learning is to combine traditional types of teaching material with business or metaphorical or role-playing games and so on.

Definitions and algorithms of conducting business games in the educational process of higher education institutions are given. The experience of US police academies in this context is analyzed.

Our own examples of conducting business games during the educational process are given. The advantages of conducting business games are determined, namely: increasing motivation to study, strengthening students' interest in interpersonal interaction, revealing students' potential, studying norms of behavior, enabling students to transfer knowledge and experience from the educational situation to real professional activity in the future. In addition, promoting the emergence of new value orientations in students, increasing the activity of all students, reducing the anxiety of participants.

Larysa Nalyvaiko,

*Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Ukraine*

Larysa Martseniuk,

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Dnipro National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan (Dnipro), Ukraine*

Visegrad journal on human rights – № 1, 2021

PANEURÓPSKA
VYSOKÁ ŠKOLA

Pan-European University
Faculty of Law Tomášikova,
10 Bratislava

Uzhhorod National
University
Faculty of Law
Kapitul'na, 26 Uzhhorod

Public organization
„LEX PRO OMNES”
Mierová, 2529 Humenné

Public organization
„Association of International
Educational and Scientific
Cooperation”
Kapitul'na, 26 Uzhhorod

ISSN 1339-7915

Layout :
Ivanna Polianska